

Міністерство освіти і науки України
Ніжинський державний університет ім. М. Гоголя
Факультет педагогіки, психології, соціальної роботи та мистецтв
Кафедра музичної педагогіки та хореографії

ОП Хореографія
зі спеціальності 024 Хореографія

ПОЯНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня «Магістр»
«Соціокультурний контекст танцювального мистецтва
Чернігівського Полісся у хореографічному відображенні «На гулянні»»
Цзен Лей

Науковий керівник:

Кавунник О. А.

доцент, кандидат педагогічних наук

Рецензент:

Благова Тетяна Олександрівна,

доктор педагогічних наук, професор

Допущено до захисту _____

в.о. завідувача кафедри музичної педагогіки та хореографії

доцент **Олена КОВАЛЬ** _____

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи реалізації кваліфікаційної роботи «Соціокультурний контекст танцювального мистецтва Чернігівського Полісся у хореографічному відображенні «На гулянні»	6
1.1. Історіографічний аналіз становлення та розвитку танцювального мистецтва Чернігівського Полісся.....	6
1.2. Специфіка фольклорних традицій танцювальної культури Чернігівського Полісся.....	10
1.3. Ніжин як осередок танцювальної культури Чернігівського Полісся: хореографічні традиції та сучасність.....	16
Висновки до першого розділу.....	21
РОЗДІЛ 2. Художні особливості хореографічної постановки «На гулянні» у контексті створення кваліфікаційної роботи «Соціокультурний контекст танцювального мистецтва Чернігівського Полісся у хореографічному відображенні».....	24
2.1. Ідейно-тематичний аналіз хореографічного твору.....	24
2.2. Композиційно-архітектонічна будова хореографічної постановки.....	28
2.3. Характеристика музичної основи та сценографія хореографічної композиції.....	31
Висновки до другого розділу.....	41
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	43
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	46
ДОДАТКИ	48

ВСТУП

Обгунтування вибору теми кваліфікаційної роботи. В Україні тривалий час формувалися певні регіональні культурні особливості. У межах одного етносу спостерігаються осередки, кожен з яких має своєрідний побут і танцювальну культуру. Спільність та однорідність цих локальних особливостей є основою для визначення окремих етнографічних груп і регіонів. Водночас, створюють ціле розмаїття української танцювальної культури, впливаючи на ментальність всієї нації.

Особлива історико-етнографічна область України - Чернігівське Полісся. Це частина колишньої прабатьківщини слов'ян, яка зберегла найдавніші релікти праукраїнської культури. Особливості традиційно-побутової матеріальної і духовної культури Чернігівського Полісся викликають великий інтерес дослідників-археологів, істориків, фольклористів, етнографів та хореографів.

Хореографічне мистецтво регіону становить яскраву сторінку культурно-мистецького життя України. У кожній області чи району Чернігівського Полісся започатковувалися свої танцювальні традиції, своя самобутня манера виконання. Великий вплив на хореографічну культуру регіону справили сусідні народи, які межують з Чернігівським Поліссям.

Навчаючись у прекрасному і наповненому історією місті Ніжині, мене зацікавило хореографічне мистецтво даного регіону, що і спонукало на обрання теми нашої кваліфікаційної роботи **«Соціокультурний контекст танцювального мистецтва Чернігівського Полісся у хореографічному відображенні «На гулянні»»**.

Мета кваліфікаційної роботи полягає у дослідженні хореографічного мистецтва Чернігівського Полісся та створенні хореографічної постановки «На гулянні».

Завдання роботи:

- провести історіографічний аналіз становлення та розвитку танцювального мистецтва Чернігівського Полісся;

- визначити специфіку фольклорних традицій танцювальної культури Чернігівського Полісся;
- проаналізувати танцювальне мистецтво Ніжина як культурного осередку Чернігівського Полісся;
- здійснити ідейно-тематичний аналіз хореографічної постановки «На гулянні»;
- розглянути композиційно-архітектонічну будову хореографічної постановки у контексті здійснення кваліфікаційної роботи «Соціокультурний контекст танцювального мистецтва Чернігівського Полісся у хореографічному відображенні «На гулянні»;
- охарактеризувати музичну основу та сценографію хореографічного твору.

Практичне значення кваліфікаційної роботи. Завдяки композиційному та сценографічному рішенню хореографічна постановка «На гулянні» може бути реалізована до показу як цілісна хореографічна міні-вистава.

Мистецькі, хореографічно-технологічні, педагогічні та балетмейстерські знахідки стануть у нагоді практикам та теоретикам хореографічного мистецтва. Участь танцівників у хореографічній постановці сприятиме підвищенню їх виконавського рівня, розширенню акторського діапазону, набутті досвіду роботи із балетмейстером-постановником. Очевидною є просвітницька та виховна роль кваліфікаційної роботи, яка надає можливість танцівникам та глядачам ознайомитися із культурними танцювальними традиціями Чернігівського Полісся та сьогоденням хореографічного мистецтва регіону.

Апробація кваліфікаційної роботи. Хореографічна постановка «На гулянні» була представлена на VIII Міжнародному дитячому та молодіжному фестивалі-конкурсі хореографічного мистецтва «Квітневі викрутаси» (27 квітня 2024 р., м. Ніжин, Чернігівська область) та отримала Золотий диплом.

Досвід реалізації матеріалів кваліфікаційної творчої роботи відображений у доповідях на VI Всеукраїнській студентській науково-практичній конференції *Мистецька освіта очима молодого науковця* (Ніжин, 6 грудня 2023 р.) за темою *«Історіографічний аналіз становлення та розвитку танцювального мистецтва*

Чернігівського Полісся»; VIII Мистецько-педагогічних читаннях пам'яті професора О. Я. Ростовського «Мистецька освіта України: глобальні виклики та перспективи розвитку» (Ніжин, 12 березня 2024) за темою «Ніжин як осередок танцювальної культури Чернігівського Полісся: хореографічні традиції та сучасність»

Структура та обсяг пояснювальної записки. Пояснювальна записка складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (15 найменувань), додатків. Загальний обсяг роботи – 50 сторінок, з них основного тексту – 41 сторінка.

РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи реалізації кваліфікаційної роботи
«Соціокультурний контекст танцювального мистецтва Чернігівського
Полісся у хореографічному відображенні «На гулянні»»

1.1. Історіографічний аналіз становлення та розвитку танцювального
мистецтва Чернігівського Полісся

Серед регіонів України є мальовничий регіон, який має одну з найчарівніших назв – **Полісся**. Назва Полісся вперше згадується у Іпатіївському літописі. Найчастіше ця назва зустрічалася у джерелах XIV-XVI століття у вигляді спільнокоренових топонімів Подлесьє, Полясьє, Полесє. По-різному визначалися історико-топографічні межі цієї території, хоча більшість науковців одностайно прихильні до думки, що Полісся охоплює басейн річки Прип'ять та сусідні райони лісової смуги.

Цю територію вважали центром Поліської області ще дослідники XVI-XIX століття. Про це свідчать залишені ними картографічні матеріали. Встановлення у науковій літературі назви Полісся супроводжується подальшою конкретизацією за назвами етнічних зон - білоруське Полісся, українське Полісся, російське Полісся, литовське Полісся, польське (Люблінське) Полісся. Такий поділ також відображав і певну етнічно-мовну неоднорідність цього регіону [9, 52].

Працюючи з різноманітними джерелами інформації у процесі підготовки до створення нашої хореографічної постановки «На гулянні», ми визначили, що населення Полісся складають представники різних етносів. Це мало великий вплив на становлення і розвиток хореографічного мистецтва регіону. Його етнографічну особливість репрезентувала у минулому традиційна культура сільського населення. Тривалий період міста на території Полісся були в основному поліетнічними.

За адміністративно-територіальним поділом Полісся охоплює Північну Київщину, Чернігівщину, Житомирщину (окрім південних районів), північні райони Сумської області, Рівненщину та Волинську область (окрім крайнього

півдня останніх двох областей). Окрім того, Полісся на території України поділяється на Правобережне та Лівобережне - залежно від розташування на берегах Дніпра [9, 54].

Починаючи з XI століття роль Чернігівської землі, яка сформувалася на території племінних союзів полян і сіверян, значно збільшилася. По мірі зміцнення самостійності, земля Чернігівщини отримує назву Сіверської. Вона включала дві території: Чернігівську та Новгородську. У XII столітті остання отримує незалежність і відокремлюється від Сіверщини.

У результаті такого відокремлення визначилися кордони між Чернігівською та Новгород-Сіверською землями. Так, Чернігову (Сіверщині) стали належати території понизу Десни, а Новгороду - у районі Сновська та Стародуба. Новгородська земля дістала назву Сновської [15].

Як локальний регіон, Полісся оформлюється у басейнах річок Горині, Прип'яті та Десни. У XVII столітті воно було розділене на дві частини: лівобережна потрапила до сфери впливу росії, правобережна - Польщі. Так, з часом сформувалися дві історичні зони Полісся: Наддеснянська (Чернігівська або Лівобережна) і Прип'ятська (Правобережна). Їх межею був могутній Дніпро, оспіваний у поезії видатного українського Кобзаря Т. Г. Шевченка.

Населення Сіверщини сформувалося на основі етнічного об'єднання сіверян і родимичів, які жили уздовж річок Десна, Сейм та Сула. Вони були генетично пов'язані з літописною «сіверою». Нинішні їхні нащадки утримують у своїй пам'яті давню самоназву «севрюки», як і специфічні риси традиційно-побутової культури.

Чернігівська область, яка входить до території Сіверщини, сьогодні має 5 адміністративних районів: Корюківський, Ніжинський, Новгород-Сіверський, Прилуцький та Чернігівський. Найбільші міста – Ніжин, Прилуки, Чернігів [15].

Чернігівське Полісся – мальовничий куточок України, у якому до наших днів збереглися різні традиції фольклорної спадщини. Досі можна спостерігати за різними народними обрядами та звичаями, слухати легенди та казки, милуватися самобутніми танцями та милозвучними піснями. Дякуючи сучасним

дослідниками фольклорної музики, відтворюються весільні дійства, зимові ігри, вечорниці, загадкове свято Івана Купала[8, 38].

Танцювальна культура стародавніх слов'ян з їх язичницькими віруваннями сформувала унікальну українську народну хореографію. На її становлення вплинули різні народні ігри, розваги, традиції та звичаї. Українська народна хореографія має багато спорідненого з болгарською, словацькою, польською культурами за своїм змістом та жанровим розмаїттям.

Танці-хороводи, побутові танці, танці-ритуали є щедрим джерелом для українського народного танцю. Сьогодні на території Чернігівського Полісся зустрічаються народні танці, пов'язані з обрядовими землеробськими діями. Це – хоровод «Мак», веснянки та гаївки, хороводні танці «Пролісок» та «Грушка».

Хореографічна культура Чернігівського Полісся формувалася під впливом багатьох факторів, окрім кліматичних умов, географічного положення та побуту. На становлення танцювального фольклору регіону мали значний вплив культурно-історичні зв'язки із сусідніми країнами – Польщею, росією і білоруссю.

Вітчизняний науковець В. А. Гордєєв зазначав, що крім відмінностей регіональних, майже кожне село Чернігівського Полісся зберігає самобутні танцювальні традиції. Це надає унікального забарвлення хореографічній культурі регіону [8, 38].

Чернігівське Полісся – один із регіонів України, де збереглися автентичні традиції фольклорної спадщини – легенди і казки, звичаї та обряди, ігри, танці та музика. Найпоширенішими танцями регіону є полька, вальс і кадрили, які асимілювали на територію України з інших країн. Окрім того, велика частина традиційних українських танців була також розповсюджена по землях Чернігівського Полісся - хороводи, гопаки, козачки, метелиці тощо. У різних місцевостях регіону досить популярними є танці «Тропак», «Тетяна», «Подушечка», «Бичок», «Шевчик», «Рибка» і багато інших.

Специфіка танців Чернігівського Полісся полягає у динамічній єдності теми, музики і побудові танцювального тексту. Танці цього регіону є ключом до розуміння українських хороводів. У стародавніх текстах хороводів

Чернігівського Полісся присутні залишки архаїчних явищ життя наших пращурів, які вірили у природні явища та наділяли душею предмети [10, 108].

Танці Чернігівського Полісся виконуються легко, у швидкому темпі. Присутнє невеличке згинання колін під час рухів. Характерною є простота виконання. Композиційна побудова танців цього регіону без лишніх прикрас та вигадок. Так, це помічено у невеликій кількості кроків танцюючих. Одна або дві танцювальні фігури складають структуру хореографічної композиції. Масові танці Чернігівського Полісся виконуються в основному за сонцем, тобто ліворуч.

Слід зазначити, що сольних танців регіону майже не існує. Тож, наш вибір для хореографічної постановки «На гулянні» саме масової форми твору цілком зрозумілий. Як і у більшості українських танців, темпи у музиці Чернігівського Полісся наростає до закінчення. Дуже красномовна пластика танцювального жесту цього регіону. Образ хореографії втілює у собі різні символи – зооморфні, астральні, аграрні, шлюбні тощо [8, 38].

Танцювальним жанром, що найактивніше побутує на території Чернігівського Полісся, є полька. Сюжетно-тематичний перелік назв цього танцювального жанру досить великий: «Верба», «Шабасувка», «Рузя», «Циганка», «Пчулка», «Дрібненька», «Субота», «Гуляй, гуляй, красуля», «Мазурка», «Кабардинська» тощо. Таке розмаїття свідчить про інтонаційно-стильове та тематичне спрямування поліської полькової стилістики [12].

У процесі здійснення нами кваліфікаційної роботи «Соціокультурний контекст танцювального мистецтва Чернігівського Полісся у хореографічному відображенні «На гулянні» ми здійснили невеликий узагальнюючий аналіз впливу танцювальної культури сусідніх країн на хореографічне мистецтво даного регіону. Ми визначили, що дякуючи інтенсивному розширенню міжнародних зв'язків така взаємодія різних національних культур цілком природньо.

Однак, такий взаємовплив спостерігався і у стародавні часи, до виникнення народностей, коли нації тільки встановлювалися. Взаємовплив різних хореографічних культур зумовлювався орієнтовно трьома аспектами. Перший -

це побутування танців інших народів в Україні, чи, навпаки, українських танців -за межами України у їхньому первісному вигляді.

Другим аспектом виступає видозміна деяких народних танців на новому національному ґрунті. Трансформація структурних елементів танцювальних рухів і їх традиційної манери виконання відносно тієї національної культури, з якої запозичено цей рух – це третій аспект взаємовпливу та взаємообміну танцювальної культури різних націй, які проживають на одній чи сусідніх територіях [15].

Історія та культура України нерозривно зв'язані з історією та культурою слов'янських народів. За часів Київської Русі сформувалась давньоруська народність. У творчому процесі, впродовж тисячоліть і віків, видозмінювалася культура стародавніх народів, успадкована від давніх епох.

Спілкуючись з сусідами, беручи й віддаючи, давньоруський народ створив блискучу і яскраву, глибоку й багату, змістовну й самобутню культуру, яка стала основою культур українського, польського, білоруського та інших народів [7].

Хореографічна культура Чернігівського Полісся є значимою складовою загальної культури України. І разом з тим, вона залишається самобутньою і унікальною. Поєднуючи у собі декілька культур, стилів та часових періодів, танцювальне мистецтво регіону є саме по собі захоплюючим дійством і своєрідною хронологією української історії. У своїй хореографічній постановці «На гулянні» ми намагалися втіли весь колорит, характер і щирий характер танців Чернігівського Полісся та людей, які проживають на цій території.

1.2. Специфіка фольклорних традицій танцювальної культури Чернігівського Полісся

Людська пам'ять із давніх давен принесла до нас, сучасних українців, невичерпні скарби культурної спадщини нашого народу – звичаї та обряди, казки і легенди, пісенний та танцювально-музичний фольклор. На жаль, більшість цікавих обрядів збереглися лише фрагментарно. Але, на мальовничій Чернігівщині, у цьому заповітному куточку Полісся, самобутні культурні

традиції у значній мірі збереглися. Сьогодні танцювальний фольклор Чернігівського Полісся - це органічне поєднання традиційного і новаторського, оригінального і запозиченого, в якому все взаємопов'язано та розвивається в тісній діалектичній єдності.

У перекладі з латині, «традиція» означає – переказ, звичай. Тобто, це елементи культури, які впродовж тривалого часу зберігаються та регулюють стосунки певного суспільства. Традиції хореографічного мистецтва Чернігівщини теж є колективною соціальною пам'яттю людства. Колективна хореографічна пам'ять доносить до нас стародавні форми художнього віддзеркалення миру наших пращурів у пластичних образах і дозволяє нам успадковувати принципи сучасного танцювального мислення [11].

Майже усі жанри українських народних танців яскраво побутують у районах Чернігівського Полісся. Вони відображають найхарактерніші національні риси танцювального мистецтва України і саме тому є основою української національної хореографії. Враховуючи характерні особливості народної хореографії, вивчення музичного і хореографічного матеріалу дає можливість визначити три основні жанри танців Чернігівського Полісся: *обрядові, побутові та сюжетні*.

Відповідно до обраної теми нашої кваліфікаційної роботи «Соціокультурний контекст танцювального мистецтва Чернігівського Полісся у хореографічному відображенні «На гулянні», ми проаналізуємо розглянемо характерні особливості означених танцювальних жанрів.

Одними із найдавніших видів народного танцювального мистецтва, які досі зустрічаються на території Чернігівського Полісся, є хороводи. Колись їх виконання пов'язувалося з обрядовими діями, традиційною зустріччю весни (весняний цикл танців), відзначенням літа (купальський цикл танців), зустріччю Нового року. Найпоширенішими на Чернігівщині були веснянки, гаївки, танки. Сьогодні хороводи втратили своє обрядове значення [10, 109].

Більшість хороводів Чернігівського Полісся дійшли до нас у такому вигляді, що вже не можливо виокремити нашарування різних епох. Більшість українських науковців вважають це тому, що хороводи, виникаючи у різні

періоди, часто формувалися за вже існуючими тоді правилами і виконували різні функції.

Хоровод є унікальним явищем народної творчості Чернігівщини. Майже усі сторони життя людей того часу охоплює зміст хороводів цього регіону. Він у трьох вимірах зображає картину світу тогочасного українця. Так, у верхньому ярусі цього хореографічного полотна розташоване сонце, небо і птахи. У середньому ми спостерігаємо родючу землю і людину на ній. Третій ярус хороводу втілює у собі таємничі глибини з їх фантастичними жителями [10, 111].

Фольклор хороводів Чернігівського Полісся має свій яскравий колорит, самобутній характер. Це не могло не позначитися на їх музичній, танцювальній та поетичній складовій. А також на виконавській манері поліських хороводів.

Їх найсуттєвішою рисою є тісне поєднання танцю, ігор та пісні. Ми у контексті нашої кваліфікаційної роботи знайомилися з аналізом хороводів вітчизняними мистецтвознавцями і виявили, що в одних хороводах головною є пісня, в інших – безпосередньо ігрова дія, у третіх на першому плані є танець.

Жанри хороводів Чернігівського Полісся умовно поділяються на групи: *хороводні танці, хороводи ігрові та хороводні пісні*. Цей розподіл відбувається з урахуванням способу вираження змісту та певних засобів виразності. На сучасному етапі хороводи Чернігівського Полісся зберігаються у репертуарах концертних програм самодіяльних та професійних хореографічних колективів регіону.

У цих хороводах втілені трудові процеси українського народу, його родинно-побутові стосунки, любов до української землі: «А ми просо сіяли», «Шевчики», «Ковалі», «Ой, гілля-гілочки», «Перепілочка», «А вже весна красна», «На Івана, на Купала» та багато інших [10, 114].

Окресливши хороводи Чернігівського Полісся у контексті нашої кваліфікаційної роботи, розглянемо побутові танці, які побутують у означеному регіоні. Загалом, побутові танці займають вагоме місце у житті та побуті українського народу. Вони виконуються на сімейних та масових святах, гуляннях. Також, вони є невід'ємною складовою багатьох національних обрядів, ритуалів та звичаїв.

Особливість українського побутового танцю Чернігівського Полісся - життєдайність, емоційність та колективний характер виконання, бурхливий темперамент. Як правило, вони супроводжуються побутовими мелодіями, у яких втілений емоційний стан виконавців, характерно образно-тематичний та ідейний зміст.

У побутових танцях Чернігівщини досить рідко зустрічається текст. Виключенням є окремі викрики та примовки з триндичками частівкового плану. Зважаючи на стилістику побутових танців Чернігівського Полісся, їх розподіляють на: *метелиці, гопак, козачки, польки, кадрили* [14, 61].

Найстародавнішим побутовим танцем вважається метелиця, в основі якої лежить прародич-хоровод з такою ж назвою. Їх спорідненість помічена і у масовому, і в змішаному виконанні. А також, у простоті танцювальної лексики та композиції танцю.

Українська метелиця починається як традиційний хоровод - повільно, адже танцюристи виконують ще й пісню. Лексика метелиці складається з динамічних рухів, що імітують поведінку людини на холоді і яка намагається зігрітися. Використовуються вибиванці, голубці, підкуйки, прибивки, дрібушки, крутки-соло та в парі, гра в сніжки та ін.

Відповідно, композиція метелиці побудована на швидкій зміні найрізноманітніших кругових фігур (коло в колі, декілька кружал, зірочки, змійки, спіралі тощо). Тема метелиці чітко вимальовується у композиції танцю. Звідси і назва: метелиця, сніговиця, віхола, хуртовина тощо.

У цьому побутовому танці зображено початок завірюхи, її найвищий вияв та поступове затухання. Танець з такою назвою побутує і у Литві, білорусі та деяких інших сусідніх країнах, які межують з Чернігівщиною. Цікаво, що всі вони, розкриваючи один і той же образно-тематичний зміст, різні за лексикою та композиційними побудовами [14, 65].

Одним із найпопулярніших побутових танців є гопак, який також розповсюджений і на теренах Чернігівського Полісся. Сьогодні він по праву вважається візитівкою народної хореографії України. Вірогідно, назва танцю, походить від оклику «Гоп» підчас виконання танцю та дієслова «гопати».

Існують припущення, що саме від пісенних триндичок народилася назва цього танцю: «Гоп, мої гречанки», «Ой, гоп, чобітки», «Гоп, чук, баранчук» та багато інших.

Раніше гопак, який народився серед запорожців, виконувався тільки чоловіками. Тепер, залишаючись чоловічим танцем, він виконується як парний, масовий, змішаний танець з необмеженою чисельністю виконавців. Побутує гопак і в сольному чоловічому виконанні.

На Чернігівщині виконується суто коловий гопак за побудовою «Гопак-коло» та ще гопак з бубнами. Лексика гопака складається із динамічних підскоків, віртуозних обертів, карколомних підсічок, закладок, повзунців, присядок тощо. Жіночі танцювальні рухи також досить складні - усілякі різновиди бігунців, дрібушок, доріжок, поворотів, голубців та інше [7].

Зразки народно-сценічних гопаків зустрічаються у видатних вітчизняних балетмейстерів П. Вірського, В. Вронського, А. Кривохижі та інших. Як і будь які інші українські танці, гопак побутує у сусідніх слов'янських країнах та у Молдові. Також, його іменем названі ансамблі українського танцю у Франції, Канаді та США.

Досить близьким за стилем та характером до гопака є ще один побутовий танець, який можна зустріти на території Чернігівського Полісся – тропак. На Поліссі побутував тропак, пов'язаний з носінням личаків, постолів: *«Бийте, дівки, тропака. Не жалійте лантів!»*. Як видно тексту пісні, цей танець виконується в основному дівчатами. Варто зазначити, що цей жартівливо-емоційний танець сьогодні не користується у сучасних балетмейстерів великою цікавістю[12].

Ще одним цікавим побутовим танцем, який знайшов своє розповсюдження на території Чернігівського Полісся, є козачок. Видатний вітчизняний дослідник української народної хореографії А. Гуменюк пов'язує його виникнення з життям козаків-воїнів. Проте, існує ще одна версія, що назва танцю походить від слова «козачок» - хлопчик на побігеньках у багатого козака, пана.

Якщо не вникати у етимологію назви танцю, то варто зазначити, що він відноситься до кінця XVI-го – початку XVII ст. Це період виникнення

українського лялькового видовища та вертепу, у другій частині якого головна дійова особа - козак-запорожець, що вміє грати на бандурі та завзято танцювати [12].

Танець «Козачок» виконується у масових композиціях в основному парами. На відміну від гопака, який виконується здебільшого чоловіками, козачок танцюють дівчата. Навіть побутує сольний варіант цього танцю для дівчини та для дуету.

Розповсюджена лексика козачка – різноманітні поєднання бігунців, «тинків», доріжок, припадань, голубців; для чоловіків - нескладних присядок, повзунців тощо. Ще однією відмінністю від гопака є те, що козачок не має розподілу на чоловічі та жіночі масові танцювальні епізоди.

Чеський народний танець полька (від чеського «пулька», або половинка, півкроку), який був досить популярним у Європі у другій половині XIX ст., дійшов і до України. Зокрема, на території Чернігівського Полісся він був дуже розповсюдженим. На перших порах полька побутувала як бальний танець, але поступово асимілюючись та запозичивши український національний темперамент, перейшов до сільської місцевості як танець народний.

Ця нова якість цього танцю відобразилася у композиції, у музиці та у цілому ряді образно-тематичних ознак. Різноманітні мелодії польок закладають у характер танцювального руху основне лексичне ядро, яке походить від регіону побутування танцю. Діапазон руху польок дуже широкий - від легких ажурних ходів, або вибиванців до присядок, парних поворотів тощо. Зокрема, у районах Чернігівського Полісся часто зустрічаються елементи трясучок та обертів, подібних до білоруської польки [15].

Загалом, польки Чернігівського Полісся дуже різноманітні. Наприклад, цікава за своїм малюнком полька «Крутуха», у якій виконавці регулярно міняються місцями у напрямку свого руху. А полька під назвою «Зайчик», що побутувала не так давно у селі Заньки Ніжинського району, танцюється з напівприсіданнями і поперемінним відкиданням ніг назад, імітуючи рухи зайця.

Часто польки включають у себе ігрові дії. Так, у польці «Лиходій» до дівчини по черзі підводять хлопців. І з тим, хто їй подобається, вона танцює

польку. Якщо ж вона всіх відкидає, до неї приводять «найстарішого діда». Майже у всіх районах Чернігівського Полісся зустрічаються польки, які супроводжуються співом, різноманітними приспівками. Частіше всього вони жартівливі і співаються дівчатами, які є дійовими особами [15].

Самою яскравою і строкатою категорією по своєму змісту на території Чернігівського Полісся є *міські танці*. Вони об'єднують у собі різні хореографічні зразки (обробку народних танців, «відтанцювання» відомих пісень, виконання за запозиченими шаблонами).

Міські танці Чернігівщини представляють хореографію багатьох народів світу: від сусідніх - до тих, що населяють інші континенти. Цю групу можна умовно назвати міськими побутовими танцями, оскільки усі вони у тій чи іншій мірі пройшли через місто, випробувавши могутній вплив його танцювальної культури.

Не менш популярні на території Чернігівського Полісся були і є досі сюжетні народні танці. За тематичним принципом поділяються на: трудові, танці, які відтворюють явища природи, танці, у яких відображаються сімейний побут, життя людини у суспільстві, танці ліричні, героїчні, жартівливі тощо: «Мак», «Льонок», «Гречка», «Хміль», «Косарі», «Обжинки» та інші [10, 16].

Сьогодні на території Чернігівського Полісся нараховується більше 60 хореографічних колективів, у концертний репертуар яких входять досить багато різножанрових народних танців, які характерні для даного регіону. Це є свідченням дбайливого зберігання фольклорної танцювальної спадщини. У кожного колективу, який несе у своїх долонях цінні фольклорні зразки, свій неповторний творчий стиль, свій неоціненний внесок у розвиток хореографічного мистецтва України

1.3. Ніжин як осередок танцювальної культури Чернігівського Полісся: хореографічні традиції та сучасність

Хореографічне мистецтво є важливою частиною української культури у XXI століття. Необхідність розвитку танцювального мистецтва України як

пріоритетного шляху національної культури викликаний широким краєвидом різноманітних міжнародних, всеукраїнських, регіональних конкурсів. Не відстають від них числені мистецькі акції, де задіяні професійні та новостворені самодіяльні і аматорські колективи українських регіонів.

Нині на території Чернігівського Полісся відбувається культурний сплеск хореографії. Він охоплює і школярів, і студентську молодь та дає іншим верствам населення Чернігівщини через мистецтво танцю, його пластику та рухи втілювати свої емоції та почуття; збагачує внутрішню культуру українця, розвиває комунікативність та толерантність до інших людей [4, 6].

На південних просторах Чернігівського Полісся, на березі тихої річки Остер, яка є притокою мальовничої Десни, розташоване тисячолітнє місто *Ніжин*. Воно було найбільшим на Лівобережжі у XVIII столітті. Самобутній Ніжин поєднав у собі п'ять національних культурних традицій – українську, грецьку, єврейську, польську та асирійську.

Мистецьке життя малого міста, яким є Ніжин, завжди викликав професійний інтерес науковців, культурологів, музикознавців, фольклористів. Творчість хореографів та колективів Ніжина минулого та сучасності, їх здобутки стали значимим підґрунтям для регіональних досліджень. Дякуючи їм, ми маємо можливість у контексті нашої кваліфікаційної роботи відкрити для себе низку цікавих фактів, щодо становлення хореографічного мистецтва Ніжинщини.

Хореографічна творчість Ніжина у своїй історичній площині має загальну логіку історичної еволюції всієї хореографічної культури України – з її виникненням впродовж XIX століття, досягненням певного рівня професіоналізму на межі XIX-XX століть та виходу на новий якісний рівень кінця XX-початку XXI століть.

Існують доказові історичні факти, що у 20-х роках XX століття у народному театрі Ніжина балетною секцією керувала відома на той час артистка балету Київських театрів О. Легаль. Вона ж разом з аматорською студією цукрового заводу селища Носівка, що на Ніжинщині, здійснила балетну виставу [4, 7].

Першим професійним хореографом Ніжина стала у 1955 році О. Ревун, яка заснувала у стінах міського Будинку культури ансамбль народного танцю «Поліська веселка». Це стало чудовим початком розвитку у маленькому місті різножанрових хореографічних форм. Колектив та його керівниця виховали цілу плеяду талановитих хореографів, які стали наступниками свого педагога.

Це відомі у творчих колах Ніжина імена Бोरигіних А. та Л., Скрипників Л. та В., Проніної Т., Бородуліної Л, Марченка М., Ляпіної М., Кирилюка В. Завдяки їм, викладачам хореографічних дисциплін Ніжинського училища культури та мистецтв ім. М. Заньковецької, та їх численим учням-наступникам на межі століть у хореографічному середовищі міста закладені «цеглини» для розвитку різних видів хореографічної діяльності – дитячої, аматорської, професійної [4, 7].

Починаючи з 1980 року у Ніжині відбувалося формування міцного потенціалу хореографів у закладах освіти різного рівня – у хореографічній школі; у Ніжинському училищі культури та мистецтв ім. М. Заньковецької; на факультеті культури та мистецтв у Ніжинському державному університеті ім. М. Гоголя. Дякуючи такій хореографічній різноманітності, активно проводилися різнорівневі концерти – від регіональних до міжнародних; органічно співіснувала у місті аматорська і професійна хореографічна діяльність.

Вже багато десятиліть поспіль хореографічними візитівками Ніжина є - зразковий ансамбль бального танцю «Ритм»; студентські хореографічні ансамблі «Ніжин», «Забава»; зразкові дитячі ансамблі «Квіти України», сучасного танцю «Astrum», сучасного класичного танцю «Гармонія», бального танцю «Шанс». А також «Вікторія», «Арабеск», «Експресія», «Фієста» та багато-багато інших [4, 8].

Далеко за межами України відомі хореографічні колективи Ніжинської дитячої хореографічної школи. Маленькі талановиті танцівники здійснили свої подорожі у Бельгію, Німеччину, Нідерланди, Словаччину, Австрію. Їх мистецтвом захоплювалися глядачі у країнах близького та далекого зарубіжжя – Литві, Латвії, Молдові, Грузії; Польщі, Болгарії, Чехії, Туреччині, Італії, Греції, Франції.

Ніжинська дитяча хореографічна школа, започаткована у 1994 році, стала першим у області мистецьким освітнім закладом. Її навчальні програми передбачали навчання мистецтву класичного, бального та сучасного танців, а також народно-сценічних та українського народного танців.

Це дало сильний поштовх до розвитку хореографічного мистецтва у Ніжині. За тридцять років існування цього закладу було здійснено 18 випусків талановитої молоді, серед якої дуже багато продовжили навчатися мистецтву танцю у інших навчальних закладах або просто пов'язали своє життя із світом мистецтва.

Так, закохані у танець обдаровані випускники школи продовжили своє навчання у Ніжинському державному університеті ім. М. Гоголя, Київському національному університеті культури та мистецтв, Комунальному закладі «Ніжинський фаховий коледж культури і мистецтв ім. М. Заньковецької» Чернігівської обласної ради, Чернігівському педагогічному, Рівненському гуманітарному університетах тощо [4, 8].

Серед учнів хореографічної школи, їх батьків та педагогів дуже популярним є Музей національних костюмів. Він був відкритий у 2004 році і має унікальні і цінні експонати із різних районів Чернігівського Полісся. Цей Музей несе підростаючому поколінню дуже важливу інформацію про традиції та побут українського народу, стимулюючи у них зростаючий інтерес до історії та культури свого регіону.

Діяльність творчих колективів Ніжинської дитячої хореографічної школи є яскравим свідченням того, що колектив педагогів закладу професійно працює над розвитком хореографічних здібностей своїх вихованців та їх музично-естетичних здібностей.

До прикладу, зразковий ансамбль народного танцю «Квіти України» має Дипломи I ступеня на Всеукраїнському фестивалі народної творчості ім. П. Вірського. Ансамбль сучасного танцю «Імпульс» здобув диплом III ступеню на регіональному молодіжному фестивалі «Мистецькі барви» у місті Прилуки та Диплом I ступеня на фестивалі авторських програм у Новій Каховці [4, 8].

Суспільну і особистісну цінність має творчість аматорських хореографічних колективів Ніжина. Це дає можливість юним танцівникам вільного вибору улюбленої діяльності та способу художнього самовираження. Вагомим чинником формування художньо розвиненої особистості стає різноманітна сценічна діяльність.

Разом з цим, у місті локально створюється самобутнє духовне і культурне середовище, що є соціально вагомим. Вже хрестоматійними прикладами стали різностильові та різножанрові хореографічні постановки знаних балетмейстерів Ніжина А. Бorigіна, Т. Проніної, М. Ляпіної «Ніжинські огірки», «У єдиній родині», «У нас у селі весілля», «Буремні роки», «Огірочки», «Ластівка» та інші.

Кожний хореографічний колектив Ніжина творчо самовдосконалюється і яскраво популяризує мистецтво танцю в Україні та за її межами, приймаючи участь у багатьох міжнародних, всеукраїнських, регіональних конкурсах та фестивалях. Так, у головної окраси Ніжина - ансамблю бального танцю «Ритм», засновником якого є Г. Тимошенко – понад 600 різноманітних виступів.

За весь час творчої діяльності закладу, ансамбль бального танцю здійснив 34 закордонні поїздки до країн Балтії, Східної та Західної Європи. Участь у міжнародних конкурсах «Мистецтво і дружба» у Болгарії, «Перлина Паліні» у Греції та «Балатон-Мистецтво-Молодість» принесла свої перемоги [4, 9].

Студентська молодь Ніжина також яскраво демонструє свої таланти. Так, заснований доцентом О. Пархоменком на базі Ніжинського державного університету ім. М. Гоголя молодіжний ансамбль танцю «Забава» є чудовою майстернею для зрощення нових молодих талантів у сфері сценічного виконавства. Учасники цього студентського ансамблю демонструють зі сцени цікаві творчі знахідки свого незмінного балетмейстера і професійного педагога.

У різноманітному репертуарі молодіжного колективу «Забава» побутові, ліричні, ігрові хореографічні постановки: «Ніжинські забави», «Святковий гопак», «Джерельна вода», «Калинова Україна», «Лантух шуму», «Шевченкова Україна», «Кумасі-пліткарки», «Полька притупанка» та багато інших. Так відбувається збагачення форм та жанрів мистецтва хореографії Чернігівського

Полісся, що сприяє комунікації творчих колективів регіону, популяризації українського танцю та появи новацій у хореографічній культурі України [4, 9].

Започаткований викладачами Ніжинської вищої школи О. Пархоменко та Г. Сіряковою Всеукраїнський конкурс-фестиваль «Квітневі викрутаси» дає можливість майбутнім викладачам хореографії спробувати себе у ролі танцівників і балетмейстерів. А молодіжні та дитячі творчі колективи з усього Чернігівського Полісся та інших регіонів України випробовують свої сили, змагаючись один з одним та обмінюючись своїм творчим досвідом.

Тож, яскравою сторінкою культурного життя Ніжина є самобутня творчість професійних та аматорських танцювальних колективів. Основною запорукою успіху ніжинських артистів є їх керівники-балетмейстери, викладачі-хореографи та власний виконавський досвід. Своєрідна наступність у хореографічній підготовці забезпечується освітніми закладами від початкової до вищої хореографічної освіти: хореографічна школа - фаховий коледж – університет.

Саме у ніжинській вищій школі виховуються майбутні викладачі хореографії, які навчають дітей та молодь мистецтву танцю, прививають їм любов до українського народного танцю, до культури рідного краю.

Все перераховане є свідченням активного і всебічного розвитку хореографії у Ніжині, про непохитний авторитет його танцівників та їх педагогів, про динамічне зростання професійного та аматорського мистецтва танцю у культурі Чернігівського Полісся та всієї України у XXI столітті.

Висновки до першого розділу

1. У процесі підготовки нашої кваліфікаційної роботи нами був проведений історіографічний аналіз становлення та розвитку танцювального мистецтва Чернігівського Полісся, у наслідок чого ми дійшли до висновку, що хореографічна культура регіону розвивалася під впливом культур різних етносів. Традиції фольклорної спадщини збереглися до наших днів – різні народні обряди, звичаї, легенди та казки, танці та пісні. Самобутню народну хореографію

Чернігівського Полісся сформувала культура стародавніх слов'ян з їх язичницькими віруваннями.

Багато спільного український народний танець має з болгарською, словацькою, польською хореографічною культурами за своїм жанровим різноманіттям та змістом. Життєдайним джерелом для танців Полісся є танці-хороводи, побутові танці, танці-ритуали. Вони формувалися під впливом кліматичних умов, географічного положення, побуту та культурними зв'язками з сусідніми країнами. Це надає унікальності хореографічній культурі регіону.

Найпоширенішими танцями регіону є полька, вальс і кадрили, які асимілювали на територію України з інших країн. Окрім того, хороводи, гопаки, козачки, метелиці тощо. Поєднуючи у собі декілька культур, стилів та часових періодів, танцювальне мистецтво регіону є своєрідною хронологією української історії.

2. Визначено, що традиційна танцювальна культура Чернігівського Полісся досить специфічна і самобутня. У районах Чернігівщини побутують майже усі жанри українських народних танців - обрядові, побутові та сюжетні - які відображають самі характерні риси танцювального мистецтва. Хороводи є одними із найдавніших видів народного танцювального мистецтва, які зустрічаються на території Чернігівського Полісся.

Особливість побутового танцю Чернігівського Полісся - життєдайність, емоційність та колективний характер виконання. Зважаючи на стилістику, їх розподіляють на: метелиці, гопаки, козачки, польки, кадрили. Одним із найпопулярніших побутових танців є гопак. Досить близьким за стилем та характером до гопака є тропак. Ще одним цікавим побутовим танцем Чернігівського Полісся вважається козачок.

На території Чернігівщини був і залишається досить популярним чеський народний танець полька. Запозичивши український національний темперамент, полька перейшла до сільської місцевості як танець народний. Зокрема, у районах Чернігівського Полісся часто зустрічаються елементи трясучок та обертів, подібних до білоруської польки. Також на території регіону розповсюджені

міські та сюжетні танці. Хореографічні колективи регіону дбайливо зберігають у своєму репертуарі цінні фольклорні зразки танцювальної спадщини.

3. Проаналізовано, що культурним осередком Чернігівського Полісся є місто Ніжин, який поєднав у собі культурні традиції різних національностей – української, грецької, єврейської, польської та асирійської. Хореографічна культура Ніжина у своїй історичній площині має загальну логіку історичної еволюції всієї культури України. Здобутки хореографів та колективів Ніжина минулого та сучасності стали приводом для регіональних досліджень.

Завдяки відомим діячам хореографії, а саме: Бorigіних А. та Л., Скрипників Л. та В., Проніної Т., Бородуліної Л, Марченка М., Ляпіної М., Кирилюка В. та їх учням-наступникам у хореографічному середовищі Ніжина закладений міцний фундамент для розвитку хореографічної діяльності. Міцний потенціал хореографів формувався у різних закладах освіти - у Ніжинській дитячій хореографічній школі; у Ніжинському училищі культури та мистецтв ім. М. Заньковецької; на факультеті культури та мистецтв у Ніжинському державному університеті ім. М. Гоголя.

У місті активно проводяться різні концерти: від регіональних до міжнародних. Хореографічними візитівками Ніжина є - зразковий ансамбль бального танцю «Ритм»; студентські хореографічні ансамблі «Ніжин», «Забава»; зразкові дитячі ансамблі «Квіти України», «Astrum», «Гармонія», «Шанс», «Вікторія», тощо. Кожний хореографічний колектив Ніжина творчо самовдосконалюється і яскраво популяризує мистецтво танцю в Україні та за її межами.

РОЗДІЛ 2. Художні особливості хореографічної постановки «На гулянні» у контексті створення кваліфікаційної роботи «Соціокультурний контекст танцювального мистецтва Чернігівського Полісся у хореографічному відображенні»

2.1. Ідейно-тематичний аналіз хореографічного твору

Тема: Радість спільного святкування та краса народних традицій, що об'єднують людей у колективному дійстві.

Ідея: Народні традиції передають святкове гуляння як живе вираження народної душі, де колективне дійство стає символом єдності та гармонії з навколишнім світом.

Надзавдання: Через танець і сценічне дійство розкрити глибокий зв'язок між народними традиціями та сучасними реаліями. За допомогою рухів, музичних мотивів і взаємодії персонажів передати ідею культурного спадку, який оживає в процесі колективного святкування.

Конфлікт: Суперечність між прагненням досягти спонтанної свободи, що є невід'ємною складовою святкового гуляння, та необхідністю дотримуватися усталених традицій і норм. Одні персонажі намагаються інтегрувати нові ідеї та елементи в дійство, тоді як інші захищають автентичність і незмінність звичаїв, вбачаючи в них ключову культурну цінність.

Наскрізна дія: Досягнення гармонії між індивідуальними переживаннями та загальною радістю через участь у святковому дійстві. Хореографія відтворює поступову еволюцію атмосфери свята: від внутрішніх конфліктів окремих героїв до повного злиття в єдиній спільноті, де кожен учасник стає невід'ємною частиною колективного святкування.

Час дії: Весняне традиційне святкове гуляння.

Місце дії: Україна.

Форма: Велика ансамблева група.

Стиль: Народно-сценічний танець.

Жанр (за драматургією): Побутово-ліричний.

Лібрето

Весняний день наповнює повітря теплом, а сонячне проміння, що пронизує кожен куточок, приносить радість та світло, відображаючи безтурботні усмішки на обличчях учасників традиційних весняних гулянь. Юнаки та дівчата, одягнені в кольорові костюми Чернігівського полісся, збираються на майдані, готові до традиційного танцю «На гулянні». Їхні рухи, сповнені енергії та гармонії, невід’ємно пов’язані з природою, яка пробуджується після довгої зими.

З’являється Дух весни, що легким вітерцем втілює відродження життя і перехід від зими до весни. Його рухи плавні та невагомі, він веде інших у танці, передаючи енергію, що наповнює простір.

Звуки народних інструментів, що ллються в повітря, виткані з мелодій, знайомих ще з давніх часів, викликають відчуття невидимого зв’язку з предками. Юнаки та дівчата підхоплюють музичний супровід, починаючи збиратися на майдані, щоб розпочати традиційний танець. Швидкі, веселі танцювальні рухи з’єднуються з музикою народних інструментів. Всі учасники танцю взаємодіють один з одним, створюючи відчуття єдності.

Юнак Степан та дівчина Марія ведуть танець, сповнений енергії. Їхні рухи – невимушені, радісні, у них палає бажання об’єднати традиції з новими елементами. Це символізує гармонію між минулим і сучасним.

Танець набирає темпу, учасники об’єднуються в групи, створюючи різноманітні форми, що нагадують символи єдності та зв’язку поколінь. Рухи в танці змінюються, переходячи від хаосу до гармонії. Всі учасники стають частиною єдиної картини, де кожен жест важливий.

Старець Іван, уособлюючи зв’язок із минулими поколіннями, вводить поважну та спокійну частину танцю, в якій учасники демонструють повагу до традицій, але й здатність рухатися вперед. Його танець є основою, що надає стабільності і мудрості всьому святу.

Погляди учасників зливаються з поглядами природи — в очах сяє надія на новий початок, на врожай, на гармонію з навколишнім світом. Легкий вітерець розвіває стрічки та хустки, що прикрашають костюми, додаючи чарівності та

легкості кожному руху. Спільна енергія танцю створює незриму тканину єдності, де кожен учасник є важливим елементом великої картини весняного свята.

Молодиця Олена та дівчина Анна втілюють ніжність і чуттєвість у своїх танцювальних рухах, об'єднуючи елементи природи з емоціями людини. Вони рухаються з гармонією і плавністю, стаючи частиною цього відродженого світу.

Всі учасники танцюють разом, їхні рухи зливаються в єдину картину, що передає єдність усіх поколінь. Світло на сцені стає яскравішим, підкреслюючи момент єдності та гармонії між людьми і природою.

Погляди учасників зливаються з поглядами природи. Кожен рух в танці символізує невидимий зв'язок із предками, з землею, з усім живим навколо. Всі разом створюють незриму тканину єдності, яка об'єднує минуле, теперішнє та майбутнє.

Танець завершується, але його енергія продовжує лунати в серцях учасників, їхні рухи відображають глибоке відчуття гармонії з усім світом. Танцювальна композиція «На гулянні» стає символом єдності поколінь, збереження традицій і гармонії з природою, нагадуючи про важливість зв'язку з минулим і про потребу рухатися вперед.

Дійові особи та їх характеристика

Юнак Степан – енергійний та життєрадісний молодий хлопець, який прагне бути в центрі уваги й завжди залучений до подій. Його рухи в танці вирізняються швидкістю, впевненістю та виразністю, а погляд випромінює радість і безтурботність. Він нерідко виступає ініціатором веселощів, сміливо експериментуючи з танцювальними елементами та привносячи в традиційний танець сучасні інтерпретації.

Попри зовнішню легкість і невимушеність, за його енергійністю приховане глибоке відчуття відповідальності перед своїми предками та культурною спадщиною. Він усвідомлює важливість збереження традицій і водночас прагне адаптувати їх до сучасності, створюючи місток між минулим і теперішнім.

Дівчина Марія – ніжна, мрійлива та чуттєва, вона уособлює гармонію і єдність із природою. Її рухи в танці легкі та плавні, наче вітерець, що ніжно торкається трав у полі. У її танці відчувається глибокий зв'язок із землею, водою і небом, який вона майстерно передає через кожен жест.

Вона є символом збереження культурних традицій, щиро вірячи у важливість їх передання наступним поколінням. Її внутрішня сила органічно поєднується з ніжністю, створюючи образ, який випромінює спокій і мудрість. Зберігаючи у своєму серці пам'ять про предків, вона через танець та слова підтримує живий зв'язок між минулим і теперішнім, формуючи основу для майбутнього.

Старець Іван – мудрий, врівноважений чоловік середнього віку, який втілює образ хранителя традицій та носія знань. Завдяки багатому життєвому досвіду він виконує роль наставника, який із глибокою повагою передає молодому поколінню важливість збереження традицій та ритуалів.

Його рухи відзначаються розміреністю й зваженістю, водночас у них прихована глибока внутрішня сила та невидимий ритм, який поєднує минулі й сучасні покоління. Він із розумінням ставиться до змін і нововведень, але щиро вірить, що справжнє свято можливе лише тоді, коли зберігається баланс: традиції підтримують гармонію, а новизна вдосконалює без порушення культурної спадщини.

Молодиця Олена – життєрадісна, енергійна молода жінка, яка щиро прагне поєднати у традиціях відображення сучасного життя. Її образ уособлює динамічність і прагнення до змін, проте її дії завжди сповнені поваги до культурної спадщини.

Вона активно пропагує оновлення, вносячи в традиційний танець нові рухи й кольорові акценти, які віддзеркалюють сучасність. При цьому вона зберігає глибоке розуміння й шану до його історичного значення. Олена виступає символом інновацій і гармонійного оновлення, демонструючи, як традиції можуть органічно адаптуватися до сучасності, залишаючись невід'ємною частиною культурної ідентичності.

Дівчина Анна – молода, розумна та емоційно чутлива особистість, яка сприймає навколишній світ через призму глибоких переживань і рефлексій. Її танець є дзеркалом внутрішніх конфліктів, роздумів і прагнення знайти відповідь на питання, де проходить межа між відданістю традиціям і прагненням до новаторства.

Анна шукає гармонійний баланс, поєднуючи давні звичаї з новими ідеями, які народжуються під час спільних танців. Її рухи тонкі та виважені, вони передають складний шлях пошуку власної ідентичності у світі, що постійно змінюється. Її образ символізує молодь, яка, будуючи сучасність, зберігає повагу до історії та культурної спадщини, роблячи їх основою для майбутнього.

Дух весни – символічний образ, що уособлює пробудження природи, оновлення та надію. Його присутність немов відчутна у кожному русі повітря, у кожному проблиску світла. Рухи Духа весни легкі, ефемерні, наче вітер, який торкається землі, і водночас глибокі, сповнені невидимої сили, яка пробуджує до життя все навколо.

Цей персонаж приносить нові можливості для тих, хто готовий прийняти зміни, не втрачаючи зв'язку з корінням, землею та культурною спадщиною. Його танець – це втілення процесу трансформації, що відбувається протягом свята, символ оновлення, гармонії та відродження. Дух весни виступає провідником між минулим і майбутнім, об'єднуючи учасників у спільному відчутті радості й надії на новий початок.

2.2. Композиційно-архітектонічна будова хореографічної постановки

Хореографічна драматургія постановки

Експозиція: На сцені з'являються юнаки та дівчата, одягнені в яскраві костюми Чернігівського Полісся, які символізують культурну спадщину рідного краю. Їхній вихід відображає початок святкового дійства, сповненого барвистості, радості та поваги до традицій.

Зав'язка: Юнак Степан і дівчина Марія розпочинають танець, який стає символом синтезу традицій і нових ідей. Їхні рухи випромінюють енергію, життєву силу та прагнення до гармонії між минулим і сучасністю.

Розвиток дії:

I ступень: Перший ступінь Степан і Марія об'єднують молодь, запалюючи в серцях учасників радість і бажання долучитися до святкового руху. Їхній танець наповнений молодечим запалом, який поширюється на всіх учасників дійства.

II ступень: На сцені з'являється Старець Іван. Його спокійні, зважені рухи додають композиції відчуття стабільності й мудрості. Він стає символом зв'язку між поколіннями, вносячи глибину й урівноваженість у динаміку дійства.

III ступень: Молодиця Олена та дівчина Анна уособлюють ніжність і чуттєвість, їхній танець передає красу природи й людських емоцій. Їхні рухи сповнені гармонії, що об'єднує елементи природного і духовного світу.

Кульмінація: Степан, Марія, Старець Іван, Олена та Анна разом з іншими учасниками створюють вражаючу хореографічну композицію. У цьому фінальному танці зливаються молодість і досвід, минуле і сучасність, людина і природа, демонструючи єдність у багатоманітності.

Розв'язка: Фінальна картина відображає глибоке відчуття єднання з природою та одне з одним. Учасники стоять у колі, нагадуючи про важливість збереження традицій і гармонії між поколіннями. Цей завершальний момент закликає глядачів до усвідомлення значущості зв'язку між минулим і майбутнім.

Упорядкованість танцювальних епізодів

Перший епізод: Пробудження природи

Учасники танцю повільно, ненав'язливо входять на сцену, створюючи відчуття природного пробудження весни. Їхні рухи ніжні, плавні й легкі, подібно до ранкових подихів вітру, що огортають землю теплом. Танцювальні елементи зливаються з музичним супроводом, підкреслюючи природний ритм

відродження життя. Сцена наповнюється відчуттям гармонії та спокою.

Тривалість: 00 хв. 40 с.

Другий епізод: Зустріч та об'єднання

Юнаки та дівчата починають формувати кола та пари, виконуючи традиційні хореографічні елементи. Їхні рухи стають енергійнішими, виявляючи радість і святковий настрій. Синхронність і гармонія танцю демонструють єдність покоління та бажання разом святкувати прихід весни. Кожен крок відображає спільність і силу молодечої енергії.

Тривалість: 00 хв. 50 с.

Третій епізод: Поява Старця Івана

Старець Іван виходить у центр сцени. Його рухи розмірені, спокійні, глибокі за змістом. Він символізує мудрість і досвід поколінь. Учасники танцю виконують паузи та поважні, стримані рухи, вшановуючи традиції, які втілює Іван. Цей епізод додає танцю значущості, нагадуючи про нерозривний зв'язок між минулим і сучасністю.

Тривалість: 00 хв. 45 с.

Четвертий епізод: Танець Степана і Марії

Степан і Марія стають провідниками танцю, де поєднуються швидкі та енергійні рухи з плавними й гармонійними. Їхній танець символізує взаємодію між поколіннями, що досягає гармонії. Інші учасники додають індивідуальні штрихи до танцю, утворюючи композиційні групи, які підкреслюють ідею взаємозв'язку та єдності.

Тривалість: 01 хв. 10 с.

П'ятий епізод: Кульмінація емоцій

Усі учасники виходять на сцену, створюючи велику хореографічну композицію. Танцювальні рухи стають все більш експресивними, динамічними, відображаючи силу і красу єдності. Цей епізод – це потік енергії, який рухається до кульмінації, демонструючи, як гармонія народжується в колективній дії.

Тривалість: 00 хв. 48 с.

Шостий епізод: Фінал танцю

Танець поступово сповільнюється. Учасники зменшують темп рухів, виражаючи завершення святкового процесу. Світло на сцені стає м'яким і теплим, створюючи атмосферу спокою і завершеності. Завершальні рухи плавні, відображаючи баланс між людиною та природою, між минулим і майбутнім. Тривалість: 00 хв. 55 с.

2.3. Характеристика музичної основи хореографічного твору та сценографія

Музика є важливим елементом, що підтримує загальну концепцію хореографії, створюючи емоційний фон та підсилюючи основні мотиви виступу. Вона уособлює дух весняного оновлення, гармонію між людиною та природою, а також підкреслює теми єдності поколінь, збереження традицій і святкової радості.

Музичний темп починається зі спокійних, м'яких ритмів, які відображають пробудження природи. У процесі розвитку композиції темп набирає швидкості, що створює відчуття поступового зростання емоцій і руху до кульмінації. Динаміка музики змінюється відповідно до хореографічних етапів: від ліричних і плавних моментів до енергійних та експресивних фрагментів.

Основу музики складають мелодії, виконані на традиційних українських інструментах: бандурі, цимбалах та флейті. Їхні звуки переплітаються з гармонійними акордами, створюючи атмосферу весняного святкування. Простота і водночас глибина музичних структур передають народний дух і гармонію із природою.

Використання традиційних інструментів забезпечує автентичність музичного супроводу, підкреслюючи зв'язок із народними традиціями. Гармонійне поєднання струнних, дерев'яних та ударних інструментів надає композиції багатогранності і багатства тембру, що додає глибини її звучанню.

Музика працює з контрастами: від легких, ліричних фрагментів до швидких і насичених енергією моментів. Це дозволяє відобразити емоційний

розвиток виступу — від спокою і очікування до вибуху радості та святкового піднесення.

Музика не лише супроводжує танець, а й виступає символом збереження традицій. Вона поєднує елементи народної музики з сучасними хоровими й оркестровими аранжуваннями, відображаючи гармонію між минулим і сучасним. Завдяки багатошаровості музичного оформлення танцюристи отримують можливість передати широкий спектр емоцій — від радості весняного відродження до тепла святкової єдності.

У кульмінаційних моментах музика досягає максимальної емоційної насиченості, підкреслюючи колективну енергію та об'єднання учасників. У фіналі композиція поступово м'якшає, гармонійно поєднуючись із завершальними хореографічними рухами, створюючи відчуття спокою, гармонії та завершеності

Музична основа композиції «На гулянні» є багатогранною та динамічною. Вона створює простір для емоційного вираження через танець, дозволяючи глядачам відчувати весняне пробудження, святковий настрій і нерозривний зв'язок із народними традиціями.

Музичний розмір – 2/4.

Темп: від помірного до швидкого.

Характер музики: веселий

Сценографія хореографічної постановки «На гулянні»

Сценографія є важливим елементом виступу, адже вона не лише підтримує основну концепцію, а й створює візуальну та емоційну атмосферу, що підсилює і доповнює танець і музику. Сценічний простір розкриває теми святкування, гармонії між природою і людиною, а також взаємодії поколінь. Кожен елемент сценографії є частиною загальної картини, що допомагає сформувати у глядача глибоке емоційне враження.

Центральним елементом сценографії є майдан, який символізує простір для колективної дії, єдності та спілкування. Це місце, де відбувається традиційне

гуляння, що відображає відкритість, доступність і єдність усіх учасників. Майдан є умовно поділений на кілька зон, кожна з яких відповідно до хореографії відображає різні етапи танцю — від зібрання учасників до кульмінаційного моменту. Простір, де вони взаємодіють, підкреслює важливість спільності й спілкування для розвитку сюжету.

Візуальний фон виступає важливим засобом створення атмосфери весняного пробудження і відродження. Для цього використовуються пейзажі, натхненні українськими полями, луками та зеленими пагорбами. Зображення дерев, квітів, трав та ніжних пагінців підсилюють відчуття весняної гармонії, життєвого оновлення і єдності з природою.

Для додаткового акценту на природних елементах сценографії вводяться декоративні квіти, гілки дерев, трави, що органічно вписуються в концепцію весняного пробудження. Вони не лише доповнюють візуальну картину, а й підсилюють емоційну реакцію глядачів.

Легкі тканини використовуються для створення ефекту вітру, що нагадує про рух повітря і легкість весняного дня. Вони м'яко коливаються на сцені, символізуючи вітер, що переносить нас у часи відродження і свіжості. Взаємодія тканин, світла і природних елементів надає сценографії динамічності, надаючи відчуття змін, що відбуваються в природі та житті персонажів.

Загалом, сценографія виступу підтримує теми єдності та святкового настрою, створюючи простір, який підкреслює взаємодію людей із природою та між поколіннями. Всі елементи — від майдану до декоративних елементів — працюють на створення глибокої емоційної та візуальної взаємодії з танцем і музикою, посилюючи загальну атмосферу виступу.

Освітлення

Освітлення є важливою складовою, яка створює на сцені потрібну атмосферу, підкреслюючи емоційний фон виступу та взаємодію з танцем і музикою. Воно не лише допомагає зобразити зміни в настрої, але й візуально акцентує важливі моменти, гармонізуючи з рухами танцюристів.

На початку постановки сцену освітлює м'яке, тепле світло, яке створює відчуття затишку, спокою та гармонії. Таке освітлення підкреслює атмосферу весняного пробудження і сприяє плавному переходу до більш активних сцен. Світло ніби обіймає сцену, встановлюючи тон для першої частини виступу, де персонажі перебувають в стані очікування і спокою.

З наближенням кульмінації освітлення поступово стає яскравішим і насиченішим, підкреслюючи енергію та динамізм танцю. В цей час світло змінюється від м'яких тонів до яскравих контрастних відтінків, що відповідно відображають емоційну напругу і зростання енергії. Такий перехід допомагає посилити ефект розвитку і зростання емоційної виразності, яка супроводжує танець, підкреслюючи кульмінаційні моменти.

Світло в кінці виступу повертається до більш м'яких, лагідних відтінків, що відображають заспокоєння і завершення емоційної дуги. М'яке освітлення в фіналі створює відчуття гармонії та єдності, підкреслюючи важливість відновлення та відродження, що є основною темою виступу.

Загалом, освітлення стає інструментом, що допомагає підсилити настрій та емоційне наповнення кожного етапу виступу. Від спокійного і м'якого на початку до яскравого і контрастного під час кульмінації, а потім знову м'якого в кінці – світло слугує важливим засобом вираження внутрішнього розвитку персонажів і теми святкового відродження.

Костюми

Костюм Юнака Степана є важливим елементом виступу, який не тільки підкреслює його роль у танці, але й втілює традиції української культури. Він поєднує елементи народного одягу з сучасною естетикою, що дозволяє танцюристу вільно рухатися і водночас зберігати автентичність образу.

Юнак носить традиційну вишиванку з тонкого білого полотна, що є символом чистоти і зв'язку з природою. Вишивка на сорочці виконана в червоних та чорних тонах, що символізує енергію, життєву силу та боротьбу. Червоно-чорні кольори також відображають духовну силу, що є важливим

елементом української культури. Орнаменти, характерні для Чернігівського полісся, додають образу автентичності, підкреслюючи регіональну специфіку та глибоке коріння українських традицій.

Юнак носить широкі льняні штани світлого кольору, які забезпечують свободу рухів під час танцю. Льон є природним матеріалом, що символізує зв'язок з землею і селянським життям, підкреслюючи простоту і натуральність. Штани додають образу легкості, що ідеально підходить для динамічних танцювальних рухів.

На талії Юнака обв'язано широкий яскраво-червоний пояс, який додає костюму яскравості і виразності. Червоний колір підкреслює енергію танцю і символізує життя, любов і силу. Пояс служить акцентом, який візуально відокремлює верхню частину костюма від низу, створюючи пропорційний та гармонійний вигляд.

На ногах – червоні чоботи традиційного українського дизайну. Вони є важливим елементом костюма, який не тільки завершує образ, але й підкреслює зв'язок з культурними традиціями. Червоний колір взуття гармонійно поєднується з поясом, створюючи яскраву кольорову палітру, що відображає святковий настрій і енергію виступу.

Костюм Юнака Степана створює образ молодого героя, який поєднує в собі силу, енергію та глибоку зв'язок з українськими традиціями. Його костюм є не лише символом народної культури, але й інструментом для вираження емоцій через рухи та хореографію.

Костюм Дівчини Марії є елегантним і витонченим, втілюючи її ніжність і зв'язок з природою та українськими традиціями. Його елементи підкреслюють не тільки красу, але й гармонію з навколишнім світом, що важливо для створення образу героїні, яка є символом весняного відродження.

Марія носить вишиванку з білої тканини, що є символом чистоти та духовної гармонії. Вишивка, виконана в пастельних кольорах – червоних, жовтих і зелених відтінках – підкреслює зв'язок з природою, її весняне відродження та багатство. Квіткові мотиви, характерні для української вишивки, символізують родючість землі і красу природи. Тонка та делікатна вишивка

надає костюму вишуканості, підкреслюючи гармонію між людиною і навколишнім світом.

Спідниця Марії виконана з легких, напівпрозорих матеріалів, які плавно рухаються під час танцю, створюючи ефект легкості і витонченості. Багат шарова структура спідниці дозволяє кожному руху бути виразним і беззаперечно елегантним. Колір спідниці — біло-кремовий, що символізує чистоту, спокій і гармонію. Цей відтінок гармонійно поєднується з основними кольорами костюма, підсилюючи образ дівчини як втілення природної краси і внутрішньої чистоти.

Через талію Марії обвивається пояс з кольорових стрічок та тканини. Він не тільки підкреслює витончену фігуру героїні, але й додає образу кольору та яскравості. Вишивка на поясі, яка повторює мотиви на вишиванці, створює єдність образу, візуально зв'язуючи верхню та нижню частину костюма. Пояс акцентує увагу на природній красі і жіночності, підкреслюючи елегантність танцю.

На ногах Марії червоні туфлі з м'якої шкіри, які є зручними та функціональними для танцю. Вони дозволяють вільно рухатися, не обмежуючи жодних рухів, і в той же час додають образу яскравості. Червоний колір туфель символізує енергію та силу, гармоніюючи з вишивкою на верхній частині костюма.

Костюм Марії втілює образ витонченої дівчини, яка є символом весняного відродження, чистоти і гармонії з природою. Він підкреслює її ніжність та граціозність, водночас відображаючи її зв'язок з українськими традиціями та культурною спадщиною.

Костюм Старця Івана є символом мудрості, досвіду та поваги до українських традицій, що відображає його роль як носія культурної спадщини та зв'язку з минулими поколіннями. Кожен елемент костюма підкреслює його значущість, спокій і зв'язок з народною культурою.

Старець Іван носить довгу сорочку з натуральної бавовняної тканини, білого-кремового кольору, що символізує чистоту і зв'язок з традицією. Сорочка має традиційну вишивку, виконану в темних кольорах — синьому, червоному та

чорному, що надає їй глибини і символізує захист, мудрість та зв'язок з родом. Геометричні орнаменти на вишивці, характерні для українських стародавніх традицій, підкреслюють зв'язок зі світом предків та вічні цінності, які Старець бере на себе для передачі наступним поколінням.

Широкі штани з натурального льону дозволяють рухатись вільно і зручно під час танцю, додаючи образу легкості й природної елегантності. Темно-сірий колір штанів створює атмосферу спокою, зрілості та старшинства, а також гармонійно поєднується з іншими елементами костюма, підкреслюючи його ґрунтовність і важливість.

На талії Старець носить широкий пояс з тканини та шкіри, що має як декоративні, так і практичні функції. Вишивка та металеві прикраси додають елегантності і підкреслюють важливість образу Старця. Пояс є також важливим елементом, що утримує верхній одяг на місці, виконуючи роль не тільки естетичну, а й функціональну.

Чорні чоботи з м'якої шкіри є простими, але стильними. Вони не лише зручні для танцю, а й підкреслюють авторитет і старшинство Старця. Чоботи з таким дизайном є класичним елементом народного чоловічого одягу, що додає його образу солідності та мудрості.

На голові Старця — сільська шапка, характерна для чоловіків старшого віку в українській традиційній культурі. Цей елемент костюма надає образу додаткової солідності та народного колориту, втілюючи мудрість, досвід і глибоке знання традицій, які Старець передає іншим.

Костюм Старця Івана є відображенням його ролі як носія традицій та мудрості. Він поєднує функціональність з символічними елементами, що підкреслюють зв'язок з народними коренями, зберігаючи глибоке пошанування до культури і духовних цінностей.

Костюм Молодиці Олени є втіленням ніжності, елегантності та гармонії з природою, поєднуючи традиційні елементи з витонченістю, що підкреслює її жіночність і зв'язок з навколишнім світом.

Олена одягнена в легку блузу з тонкого льону кремового кольору, що символізує чистоту та невинність. Блуза має довгі, злегка розширені рукава, що

додають образу легкості та витонченості. Вишивка на манжетах та в області декольте включає квіткові та природні мотиви, які підкреслюють зв'язок з природою, її багатством і красою. Вишивка не тільки прикрашає костюм, але й наголошує на її жіночності, надаючи образу гармонійності і спокою.

Нижня частина костюма складається з довгої плісированої спідниці, виготовленої з легкої тканини, що дозволяє рухатися в танці з елегантністю та плавністю. Спідниця має пастельний однотонний відтінок, що створює ніжний і м'який образ, підкреслюючи природну красу Олени. Вишивка і мереживо на подолі спідниці надають образу додаткової жіночої витонченості, водночас нагадуючи про народні традиції та символіку.

На талії Олена носить пояс, виготовлений з кольорової тканини, що додає кольору та акцентує увагу на її фігурі. Пояс підкреслює не лише естетичну складову костюма, а й вказує на значущість зв'язку з українською культурною спадщиною.

На ногах Олени легкі черевики з м'якої шкіри, що ідеально підходять для танцю і при цьому доповнюють національний стиль. Вони підкреслюють елегантність і зручність, що є важливими для виконання танцювальних рухів.

На голові Олена носить вінок з квітів, що додає її образу природної свіжості та символізує її зв'язок з природою. Вінок є важливим атрибутом української культури, що наголошує на чистоті, красі та елегантності. Він також підкреслює її гармонію з навколишнім світом та додає витонченості її зовнішньому вигляду.

Костюм Молодиці Олени підкреслює її ніжність, елегантність та зв'язок з природою, зберігаючи глибокі корені українських традицій. Образ Олени є виразом жіночності і витонченості, він гармонійно поєднується з її танцювальним рухом, створюючи атмосферу легкості та природної краси.

Танцювальний костюм для Духа весни має втілювати легкість, ефемерність та енергію весняного пробудження, символізуючи зв'язок з природою та її відродженням.

Костюм виконаний із прозорих та напівпрозорих тканин, таких як шифон, органза або легкий атлас, що створюють враження невидимості та легкості. Ці

матеріали ефектно флюктують у русі, нагадуючи вітер та плавний рух природи в період весняного пробудження. Прозорість тканин підсилює відчуття неземного, даючи костюму ефемерний вигляд, що змінюється залежно від рухів.

Верхня частина костюма, наприклад, корсет або топ, виготовлений з легких матеріалів і може бути прикрашений тонкими вишивками або декоративними елементами, що відображають природні мотиви, такі як квіти, лози або гілки. Ці деталі підкреслюють зв'язок з природою і додають образу елегантності.

Для нижньої частини костюма вибираються легкі спідниці або сукні, які складаються з кількох шарів шифону або органзи. Шари тканини можуть рухатися в ритмі танцю, створюючи враження плавних хвиль або легкого подиху вітру. Спідниця може бути багат шаровою, що дозволить костюму розплітатися і змінювати свою форму в залежності від рухів, підсилюючи ефект пробудження природи.

На голові Духа весни знаходиться вінок, виготовлений з квітів весняного розцвіту. Вінок може бути витканий із світлих пастельних відтінків — ніжно-рожевих, блакитних, бежевих або лавандових квітів. Квіти в вінку можуть бути на етапі розкриття, символізуючи народження та відродження. Важливим елементом є природна форма вінка, яка органічно вписується в образ, додаючи нотки свіжості та природної краси.

На ногах Духа весни будуть балетки або танцювальні туфлі, виготовлені з легких матеріалів, які не обмежують рухів і підкреслюють елегантність та легкість образу. Вони також забезпечують комфорт при виконанні витончених танцювальних рухів.

Дух весни тримає в руках гілку дерева або пагони, що символізують весняне пробудження та відродження природи. Це може бути тонка гілка з невеликими бруньками або квітами, які ще тільки починають розцвітати. Гілка додає символічний акцент до костюма, підкреслюючи зв'язок з природою і її циклічними процесами.

Цей костюм має бути максимально легким, граціозним і динамічним, як сам Дух весни. Він символізує перехід від зимового спокою до активної весняної

енергії, розквіту і життя. Всі елементи костюма працюють разом, створюючи образ, що надає відчуття польоту, свободи і неперервного руху, втілюючи дух відродження природи у всіх його аспектах.

Реквізити

Реквізит включає елементи, що посилюють атмосферу весняного свята: стрічки, хустки, квіти. Ці предмети використовуються в танці, додаючи рухливості та легкості. Вони можуть бути прив'язані до костюмів, використовуватися як символи вітру або весняного розцвітання, створюючи ефект руху та взаємодії з природою.

Сценографія для «На гулянні» створена таким чином, щоб через кольори, світло, декорації та костюми відобразити дух весни, єдність з природою, а також передати глибокий зв'язок між поколіннями та традиціями.

Реквізит і сценографія для «На гулянні» повинні доповнювати атмосферу весняного свята, створюючи ефект легкості, рухливості та гармонії з природою, одночасно підкреслюючи глибокий зв'язок між поколіннями та традиціями.

Стрічки: Легкі, яскраві стрічки використовуватися як символи весняного вітру та розцвітання природи. Вони прив'язані до костюмів, створюючи ефект плавного руху при танці. Стрічки, які тягнуться в повітрі, символізуватимуть вітри, що несе весняне пробудження, та рух квітучих рослин під поривами вітру. Вони підкреслюють граціозність та динамізм танцю.

Хустки: Хустки використані як аксесуари, що додають образу витонченості, а також як елементи для символічної взаємодії з природою. У рухах танцю хустки символізують нові етапи розцвітання та перші кроки весни. Вони пов'язані з традиціями українського фольклору, підкреслюючи зв'язок з минулим і відображаючи стародавні ритуали.

Квіти: Живі та штучні квіти використані в танці як елементи реквізиту, що підкреслюють сезон весни. Квіти тримають в руках, використовують в якості вінків на головах танцівників, та ж як частину декорацій, розкиданих по сцені, що створюють відчуття свята та відродження природи. Вони додають образу

кольору та багатства, символізуючи рясний цвіт природи під час весняного пробудження.

Усі елементи – реквізит, світло та костюми працюють разом, щоб створити єдину атмосферу весняного свята. Вони мають підкреслити природну гармонію, радість та енергію весни, при цьому висловлюючи повагу до традицій і зв'язку з минулими поколіннями, що відзначають цей період через ритуали і свята.

Висновки до другого розділу

1. У процесі реалізації хореографічної композиції «На гулянні», нами означено ідейно-тематичний аналіз хореографічної постановки «На гулянні». Сформульовано *тему, ідею*, визначено *конфлікт, надзавдання та наскрізну дію* постановки. Танцювальні епізоди репрезентують унікальні аспекти народної культури, зокрема святкові обряди, де кожен рух наповнений символікою і має вагоме значення в контексті соціальної взаємодії.

Лібрето постановки, побудоване на основі фольклорних традицій Чернігівського полісся, постає як ключовий елемент, що структурно об'єднує усі складові хореографічного твору. В основі лібрето лежить зображення колективного святкування, яке відображає соціальні та культурні риси спільноти.

Описані дійові особи та їх характеристика. Через танцювальні образи виявляються риси, які характеризують соціальну роль окремих груп: чоловіки виступають носіями сили, енергії та бойового духу, в той час як жінки зображують ніжність, красу та гармонію. Таке художнє трактування акцентує увагу на важливості кожної соціальної групи в межах загальної національної ідентичності.

2. Сформульовано композиційно-архітектонічну будову хореографічної постановки з логічно вибудованою та чітко витриманою драматургічною структурою. Кожний описаний танцювальний епізод має логічний перехід у наступний, створюючи емоційну напругу. Постановка характеризується чітким структурним розподілом, в якому кожен рух та жест не лише розвиває

хореографічну сюжетну лінію, а й сприяє емоційному зростанню, утворюючи гармонійну і емоційно насичену картину святкування.

Проаналізовано музичний матеріал, який не лише підсилює лексичні елементи хореографії, а й діє як важливий інструмент для передачі емоційних станів героїв. Завдяки цьому музичний супровід стає не лише фоном, а й активним учасником драматургії танцю. Декорації і сценічне оформлення, виконані в стилі народного мистецтва, поглиблюють сприйняття сюжету, підкреслюючи зв'язок з етнографічним контекстом Чернігівського полісся.

Костюми, виконані за зразками традиційного народного вбрання Чернігівського полісся, виконують не лише декоративну, але й важливу символічну функцію. Використання натуральних тканин, характерних для українського села, та деталі вишивки роблять костюми елементами, що органічно взаємодіють з танцювальною мовою, сприяючи підсиленню тематики єдності і культурної самобутності.

3. Хореографічна постановка «На гулянні» є результатом успішного поєднання соціокультурних традицій Чернігівського полісся з сучасними хореографічними техніками. Вона глибоко відображає традиційні звичаї та обряди, використовуючи танець як інструмент для передачі національної ідентичності, соціальної єдності та колективної гармонії.

Всі елементи постановки, від лібрето до костюмів і сценографії, працюють в єдиній синергії, що дозволяє створити емоційно насичену, культурно багатогранну картину народного святкування, де кожен персонаж, кожен рух, кожен жест має своє глибоке значення в контексті української традиції.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У процесі здійснення кваліфікаційної роботи «Соціокультурний контекст танцювального мистецтва Чернігівського Полісся у хореографічному відображенні «На гулянні» було проаналізовано велику кількість літературних, мистецтвознавчих та наукових джерел українських науковців (Благової Т., Гордєєва В., Кавунник О., Пархоменка О., Мерлянової О., Станішевського Ю. та багатьох інших) і на основі визначених завдань було зроблено наступні висновки:

1. Провівши історіографічний аналіз становлення та розвитку танцювального мистецтва Чернігівського Полісся, ми дійшли до висновку, що хореографічна культура регіону розвивалася під впливом культур різних етносів, Традиції фольклорної спадщини Чернігівщини збереглися до наших днів. Танці Полісся формувалися під впливом кліматичних умов, географічного положення, побуту та культурними зв'язками з сусідніми країнами. Народний танець регіону має багато спільного з болгарською, словацькою, польською хореографічною культурами.

Найпоширенішими танцями Чернігівського Полісся є полька, вальс і кадрили, які асимілювали на територію України з інших країн. Окрім того, хороводи, гопаки, козачки, метелиці тощо. Специфіка танців Чернігівського Полісся полягає у динамічній єдності теми, музики і побудові танцювального тексту. Поєднуючи у собі декілька культур, стилів та часових періодів, танцювальне мистецтво регіону є своєрідною хронологією української історії.

2. Визначено, що фольклорні традиції танцювальної культури Чернігівського Полісся досить специфічні. У регіоні розповсюджені майже усі жанри українських народних танців - обрядові, побутові та сюжетні. Одними із найдавніших видів народного танцювального мистецтва, які зустрічаються на території Чернігівського Полісся, є хороводи. Вагоме місце у житті народу Чернігівщини займають побутові танці. Зважаючи на стилістику, їх розподіляють на: метелиці, гопаки, козачки, польки, кадрили.

Одним із найпопулярніших побутових танців є гопак. Досить близьким за стилем та характером до гопака є тропак. Ще одним цікавим побутовим танцем Чернігівського Полісся вважається козачок. Досить популярним вважається чеський народний танець полька. Також на території регіону розповсюджені міські та сюжетні танці. Хореографічні колективи регіону дбайливо зберігають у своєму репертуарі цінні фольклорні зразки танцювальної спадщини.

3. Проаналізовано, що Ніжин по праву вважається культурним осередком Чернігівського Полісся. Він поєднав у собі культурні традиції різних національностей – української, грецької, єврейської, польської та асирійської.. Здобутки хореографів та колективів Ніжина минулого та сучасності стали приводом для регіональних досліджень. Завдяки відомим діячам хореографії міста та їх учням-наступникам у хореографічному середовищі Ніжина закладений міцний фундамент для розвитку дитячої, аматорської, професійної хореографічної діяльності.

Міцний потенціал хореографів формувався у різних закладах освіти Ніжина від хореографічної школи до вищої школи. У місті активно проводяться різні концерти: від регіональних до міжнародних. Хореографічними візитівками Ніжина є - зразковий ансамбль бального танцю «Ритм»; студентські хореографічні ансамблі «Ніжин», «Забава»; зразкові дитячі ансамблі «Квіти України», «Astrum», «Гармонія», «Шанс» тощо. Кожний хореографічний колектив Ніжина яскраво популяризує мистецтво танцю в Україні та за її межами.

4. У процесі реалізації хореографічної композиції «На гулянні», нами означено ідейно-тематичний аналіз хореографічної постановки, а саме: сформульовано *тему, ідею*, визначено *конфлікт, надзавдання та наскрізну дію* постановки. Лібрето постановки побудоване на основі фольклорних традицій Чернігівського полісся. В основі лежить зображення колективного святкування, яке відображає соціальні та культурні риси спільноти.

Описані дійові особи та їх характеристика. Через танцювальні образи виявляються риси, які характеризують соціальну роль окремих груп: чоловіки виступають носіями сили, енергії та бойового духу, в той час як жінки

зображують ніжність, красу та гармонію. Таке художнє трактування акцентує увагу на важливості кожної соціальної групи в межах загальної національної ідентичності, підкреслюючи цінність колективної праці та взаємоповаги.

5. Сформульовано композиційно-архітектонічну будову хореографічної постановки з логічно вибудованою та чітко витриманою драматургічною структурою. Кожний описаний танцювальний епізод має логічний перехід у наступний, створюючи емоційну напругу. Постановка характеризується чітким структурним розподілом, в якому кожен рух та жест розвиває хореографічну сюжетну лінію.

Проаналізовано музичний матеріал, який не лише підсилює лексичні елементи хореографії, а й діє як важливий інструмент для передачі емоційних станів героїв. Вона збагачує кожен епізод додатковими шарами емоційного забарвлення. Завдяки цьому музичний супровід стає не лише фоном, а й активним учасником драматургії танцю, підсилюючи переживання героїв та поглиблюючи загальну естетичну концепцію постановки.

6. Описано сценографію хореографічної постановки, що допомагає створити атмосферу традиційного українського святкування. Декорації і сценічне оформлення, виконані в стилі народного мистецтва, поглиблюють сприйняття сюжету, підкреслюючи зв'язок з етнографічним контекстом Чернігівського полісся. Костюми, виконані за зразками традиційного народного вбрання Чернігівського полісся, виконують не лише декоративну, але й важливу символічну функцію.

Хореографічна постановка «На гулянні» є результатом успішного поєднання соціокультурних традицій Чернігівського полісся з сучасними хореографічними техніками. Вона глибоко відображає традиційні звичаї та обряди, використовуючи танець як інструмент для передачі національної ідентичності, соціальної єдності та колективної гармонії.

Всі елементи постановки, від лібрето до костюмів і сценографії, працюють в єдиній синергії, що дозволяє створити емоційно насичену, культурно багатогранну картину народного святкування, де кожен персонаж, кожен рух, кожен жест має своє глибоке значення в контексті української традиції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аксьонова І. Танцювальна лексика Поліського краю: навчальний посібник. Рівне: О. Зень, 2012. 254 с.
2. Благова Т. О. Формування теорії української народної хореографії в історико-культурологічному вимірі. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2015. № III (30). Iss. 59. С. 27-30.
3. Гордєєв В. Формування регіональних танців українського Полісся та взаємовплив національних культур сусідніх народів. *Вісник Львівського університету. Серія «Мистецтвознавство»*. 2012. Вип. 11.С. 244-248.
4. Кавунник О. А Культуротворчість танцювальних колективів Ніжина: регіональний контекст. *«Молодий вчений»*. № 2.2 (54.2). лютий, 2018.р. С. 6-9.
5. Килимник С. І. Енциклопедія сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзуба, Л. І. Жуковський та ін..; НАН України, 2013. Режим доступу: <https://esu.com.ua/article.6263>.
6. Кирилюк В. М. Проблеми розвитку народної хореографії в Україні. *Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2017. Вип. 142. С. 62-64.
7. Мартинів О. О. Українська танцювальна культура у географічно-етнологічному розрізі етнохореографічних фронтів. *International Journal of Innovative Technologies in Social Science*. 2021. № 2 (30). URL: https://doi.org/10.31435/rsglobal_ijitss/30062021/7597 01 May 2021 (дата звернення: 23. 03.2024).
8. Мерлянова О. А. Етнічна хореографічна культура Полісся. *Молодий вчений*. 2018. №.7 (1). С. 37-40.
9. Мистецька освіта і культура України ХХІ століття: євро інтеграційний вектор : Зб. матеріали Міжн. наук.-творч. конф., Одеса, Київ, Варшава, 12-13травня 2016, К. : НАККиМ, 2016. 288 с.
10. Пархоменко О. М. Регіональні особливості хороводів Чернігівського Полісся у контексті українського хореографічного мистецтва: матеріали

Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю «Проблеми та перспективи розвитку хореографічного мистецтва». Херсон. 2017. С. 108-114.

11. Перова Г. О. Наукове осмислення українського народного танцю: від витоків до сьогодення. *Мистецтвознавчі записки*. 2018. Вип. 34. С. 190-198. URL: https://nbuv.gov.ua/UJRN/Mz_2018_34_24 (дата звернення: 05.03.2024).
12. Савчук Борис. Феномен етнокультури українського козацтва. Особистість, суспільство, політика – 2015: Матер. Другої міжнар. наук.-практ. конф. / За ред. С.Терепищого, В.Грасимовича, О.Познія. Ч.1. Люблін: WSEI, 2015. С. 64-67.
13. Стратуленко О. Вплив регіональних особливостей народного танцю на формування хореографічного мистецтва України сьогодення. *Особливості роботи хореографа в сучасному соціокультурному просторі: збірник матеріалів V Міжнародної науково-практичної конференції*, Київ, 20-21 травня 2020 р. Київ: НАККіМ, 2020. С. 53-57.
14. Станішевський Ю. О. Балетний театр України: 225 років історії. Київ : Музична Україна, 2003. 438 с.
15. Фішер Т. Еволюційник і «автодидакт» Анатоль Вахнянин. URL: <https://zbruc.eu/node/54940> (дата звернення: 03.10.2023).

ДОДАТКИ

Рис.2.1. Костюм Юнака Степана

Рис. 2.3.
Костюм Старця Івана

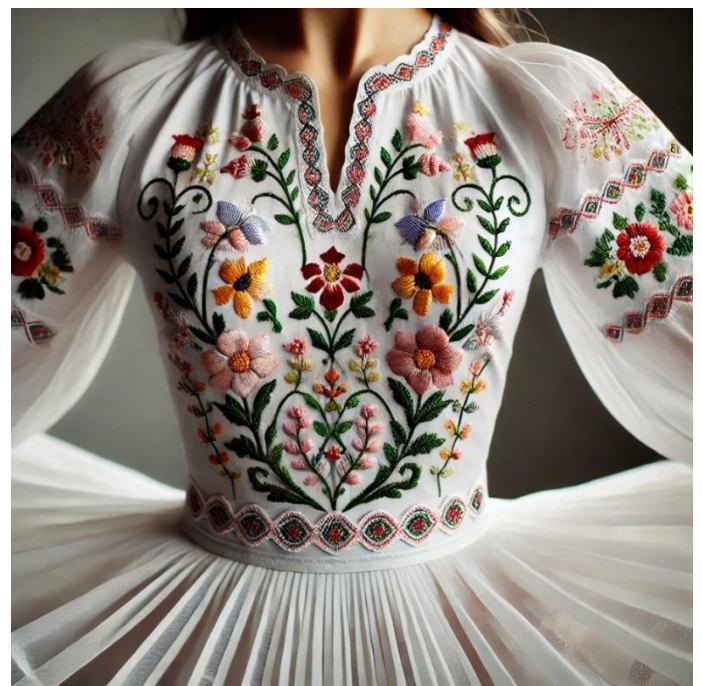

Рис.2.2. Костюм Дівчини Марії

Фото 2.1. Фрагмент з першого епізоду

Фото 2.2. Фрагмент з другого епізоду

Фото 2.3. Фінальний фрагмент танцю